

SOCIALNO DELO Z DRUŽINO - NAVODILA ZA PRIPRAVO NALOGE V OKVIRU PRAKSE

Pogovor po konceptih socialnega dela z družino

Uvod

Veliko je družin in njenih družinskih članov, ki v določenem obdobju življenja potrebujejo pomoč. Lahko se spoprijemajo z raznovrstnimi kompleksnimi problemi: z revščino, s socialno nemočjo in s premalo znanja, da bi se soočile z mnogimi problemi, lahko doživljajo socialno izključenost, breme bolezni, odvisnosti ali posebnih potreb družinskega člana, spoprijemajo se s kompleksnimi problemi, ki jih postavljajo potrebne spremembe po ločitvi in razvezi, z zlorabo, z nasiljem, z zatiranjem, z brezdomstvom itd. Procesi pomoči družinam, v katerih udeleženi v izvirnem delovnem projektu pomoči soustvarjajo ugodne razplete, prispevajo k temu, da družine postanejo bolj varne in dobijo več moči.

Že v sami definiciji predmeta socialnega dela z družino je zajeta opisana specifika, socialnodelovno razumevanje procesov pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 27):

Predmet socialnega dela z družino je pomoč (opora, podpora) družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov. Delovni odnos zagotavlja instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, pri čemer proces sodelovanja mobilizira moč same družine. Socialno delo z družino opišemo kot izvirni delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi. [...]

Družino nagovarjamo hkrati na dveh ravneh. Prva je raven mobilizacije, raven dela, raven oblikovanja rešitev znotraj koncepta instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev. Na drugi ravni nagovarjamo družinsko dinamiko: socialni delavec se odzove na to, kako v družini ravna drug z drugim.

Constable in Lee (2004, str. 34) poudarjata, da je delo z družinami v primerjavi z delom s posameznikom kompleksnejše; socialni delavec se mora pomikati od osebnih do odnosnih nalog z različnimi družinskimi člani znotraj posameznega pogovora in znotraj celotnega procesa – vedno znotraj konteksta družine kot mreže odnosov in odnosnih nalog, ki potekajo v tej realnosti. Sodobno socialno delo z družino razumemo kot socialno delo, ki jasno razloči in enakovredno upošteva pomoč in sodelovanje z družinsko skupnostjo ter pomoč in sodelovanje z vsakim družinskim članom. Projekti pomoči so usmerjeni v soustvarjanje rešitev, kar pomeni soustvarjanje rešitev za posameznika in za družinsko skupnost, kadar je to možno.

Sodelovanje, »skupaj z njimi«, že zajame posebnost procesa pomoči v socialnem delu: gre za vzpostavljanje delovnega odnosa, ki zagotavlja soustvarjanje rešitev. Pomemben je paradigmatški premik, da so udeleženi v problemu tisti, ki so nepogrešljivi sodelavci, udeleženi v oblikovanju rešitve.

V socialnem delu naredimo odločilen prestop, ko se odločimo in začnemo uporabljati znanje, ga vedno znova umeščati v socialnodelovne okvire, ga prevajati v lokalni jezik in znova nazaj v jezik stroke (Čačinovič Vogrinčič, 2006). Pomembna razlika med dobro in slabo prakso socialnega dela z družino je uporaba teoretičnih znanj v praksi. Prav uporaba teoretskega znanja, ki so ga študentke in študentje pridobili pri predmetu Socialno delo z družino v praksi je želen izid načrtovane naloge.

Želimo, da pridobite prve izkušnje z uporabo jezika socialnega dela: da raziščete, ali se lahko naslonite na jezik socialnega dela, da bi socialno delo delali na način soustvarjanja; da raziščete, kako lahko uporabite temeljne koncepte, na primer koncept delovnega odnosa ali perspektive moči, dveh ravni ipd. v pogovorih z ljudmi, še posebej, ali jih lahko podelite z ljudmi, ali si z njim lahko tudi oni sami pomagajo. Radi bi, da vstopite v vlogo spoštljivega in odgovornega zaveznika ljudi in se učite to biti; da proučite, ali in kako se jih učite sprejemati kot strokovnjake iz izkušenj.

Navodila

Vsaka študentka in študent v okviru prakse samostojno (ob podpori mentorice ali mentorja) vodi pogovor z družino, v katerem vzpostavi delovni odnos z družinskimi člani in s pomočjo instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev z njimi začne raziskovati zelene izide in konkretne deleže vsakega posameznika v rešitvi.

Pomembno je, da študentke in študentje z mentoricami oz. mentorji raziščejo možnosti, kako bi lahko dobili priložnost za vodenje pogovora z družino, pogledajo kaj, kako je možno in ne sprejmejo prehitro ideje, da se te naloge na njihovi učni bazi ne da opraviti. Definicije družin v sodobni družbi so raznolike in socialno delo z družino ne pomeni vselej le dela z vsemi družinskimi člani. Če ni možno opraviti pogovora z vso družino, ga lahko s tistimi družinskimi člani, ki pridejo na pogovor – lahko je to par, mati ali oče z otrokom, tudi posamezen družinski član.

V primeru, kjer res ni priložnosti, da bi študent/študentka samostojno vodil/-a pogovor, je zeleno, da vsaj aktivno sodeluje pri pogovoru, ki ga vodi mentor/mentorica.

Na učnih bazah, kjer mentorji tudi po skupnem raziskovanju možnosti študentkam/šudentom ne morejo zagotoviti priložnosti, da bi samostojno ali v sodelovanju z mentorico/mentorjem vodili pogovor, na podlagi pogovora (intervjuja) z mentorjem ali mentorico o delu z družino in analizo zapisov dela s to družino analizirajo proces dela.

Potek

1. Študentka/šudent se ob podpori mentorice/mentorja pred pogovorom pripravi na vodenje (v smislu opornih točk glede procesa dela – kako otvoriti pogovor, kako strukturirati pogovor po fazah, kako skleniti dogovor o sodelovanju, kako zagotoviti odprt prostor za raziskovanje, soustvarjanje rešitev ipd., – podobno, kot smo to počeli na vajah v okviru predmeta Socialno delo z družino; in tudi kot razmislek o možnih rešitvah drugega reda - kaj bi bil lahko zaželen izid, kako lahko uporabijo znanja o področjih socialnega dela z družino). Pri tem je pomembno, da priprav na pogovor ne razumemo kot vnaprej napisan scenarij po katerem bi moral pogovor z družino potekati! Gre za naše priprave, za naš delež pri soustvarjanju rešitev – seveda pa pogovor vselej soustvarimo v konkretni situaciji, s konkretno družino.
2. Študentka/šudent ob podpori mentorice/mentorja vodi pogovor z družino (oziroma aktivno sodeluje pri vodenju pogovora, ki ga opravi mentorica/mentor).
3. Študentka/šudent takoj po opravljenem pogovoru po spominu čim bolj dobesedno zapiše pogovor (v obliki dialoga).
4. Študentka/šudent na podlagi zapisa naredi analizo pogovora. Reflektira in zapiše:
 - a) kako je strukturiral/-a pogovor (npr. faze I. pogovora po Stierlinu);
 - b) kako je uporabil/-a posamezne elemente delovnega odnosa, kako bi jih še lahko in k čemu bi to lahko prispevalo (posebej natančno reflektirajo proces instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev, kjer prikažejo udeležnost vseh članov v procesu dela, njihove konkretne deleže k rešitvi);
 - c) umesti teme pogovora na prvo in drugo raven dela z družino (razmisli tudi, katere teme bi še lahko odprli na obeh ravneh – mogoče v nadaljevanju izvirnega delovnega projekta pomoči)

č) reflektira uporabo drugih teoretskih konceptov (na kaj se je še oprl, na kaj bi se še lahko ipd. – npr. elementi v rešitev usmerjene družinske terapije, Lüssyjeva metodična načela in načini ravnanja idr.)

*v primeru, da izvedba pogovora ni možna, zapiše pogovor z mentorico/mentorjem o konkretnem primeru dela z družino in analizira ta pogovor ter zbrano spisovno dokumentacijo po vseh zgoraj navedenih točkah

Izdelava naloge in obseg naloge:

1. Študentka/študent najprej predstavi okoliščine pogovora (kako so potekale priprave na pogovor, kje je pogovor potekal, kako je vzpostavil/-a osebni stik z družinskimi člani ipd.). (obseg: pol tipkane strani A4 format).

2. Nato sledi dobesedni zapis pogovora (obseg: odvisno od dolžine pogovora).

3. Sledi natančen prikaz analize po posameznih točkah (kot je zapisano pri poteku naloge pod točko 4) (obseg: vsaj 2 tipkani strani)

4. Ob koncu študentka/študent še na kratko zapiše refleksijo izkušnje (osebno razmišljanje, dileme, občutki, odprta vprašanja).

*Študentka/študent v nalogi izkušnjo in ugotovitve podkrepi s teoretskih razumevanjem in uporabljeno literaturo dosledno navaja.

Literatura:

Constable, R. & Lee, D. B. (2004). *Social Work with Families: content and process*. Chicago: Illinois Lyceum Books, Inc.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Mešl, N. (2007). *Teorije ravnanja in uspešnost procesov pomoči v socialnem delu z družinami* - doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.